

Program wsparcia działań na rzecz integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych realizowanych na terenie Gminy Miejskiej Kraków na lata 2011 – 2013 pod nazwą „Poznaj swoje możliwości, pomóż sobie”.

Osoby niepełnosprawne we wszystkich dokumentach strategicznych krajowych i Unii Europejskiej są wymieniane jako osoby zagrożone wykluczeniem. Skutki wykluczenia społecznego i zawodowego jakie wymienia Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski to między innymi deprywacja potrzeb, bezradność, osłabienie więzi rodzinnych, rozpad rodziny, stygmatyzacja, izolacja, osłabienie mechanizmu samokontroli, marginalizacja, utrata poczucia tożsamości i celu w życiu. Szczególnie u osób niepełnosprawnych psychicznie dostrzeżono postępujący proces dezintegracji społecznej, którego podłoża należy dopatrywać się przede wszystkim w zrywaniu więzi społecznych mających fundamentalne znaczenie dla społecznej aktywności. Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2010r. Nr 214, poz. 1407 z późn. zm.) za niepełnosprawne uznaje się osoby dotknięte trwałą lub okresową niezdolnością do pełnienia ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Dane statystyczne wskazują, że 11,8% ludności Polski w wieku 15 lat i więcej posiada orzeczenie o niepełnosprawności. Liczba osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wynosiła w 2008r. około 2,2 mln i stanowiła 9,3% ludności w tym wieku, w 2009r. około 3,5 mln osób, co stanowi 7,8% ludności w tym wieku. W Małopolsce liczba osób niepełnosprawnych, w latach 2008-2009 kształtowała się na poziomie 18,2% mieszkańców województwa. Na terenie Gminy Miejskiej Kraków niepełnosprawni stanowią 19,1 % populacji mieszkańców Krakowa, z czego 8,3% to osoby w wieku produkcyjnym. Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Krakowie wydał łącznie w 2009 r. 11 163 orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, w tym 9 646 powyżej 16 roku życia, a w 2010 roku 10 798 orzeczeń, w tym 9 916 powyżej 16 roku życia. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie z tytułu niezdolności do pracy wypłacił świadczenia z tytułu orzeczonej renty inwalidzkiej w 2009r. 38 034 osobom niepełnosprawnym, a w 2010r. 36 008 osobom niepełnosprawnym.

Rozkład orzeczeń ze względu na płeć i wykształcenie przedstawiają poniższe tabele:

Tabela 1.

PŁEĆ	2009r.	2010r.
Kobiety	55,51%	53,01%
Mężczyźni	44,49%	46,99%

Tabela 2.

Wykształcenie	2009r.	2010r.
wyższe	11,74%	13,99%
średnie	36,94%	36,61%
zasadnicze	27,49%	29,03%
gimnazjalne i podstawowe	18,91%	18,65%
podstawowe nieukończone	4,92%	1,72%

Tabela 3. Rozkład orzeczeń według stopnia niepełnosprawności

Stopień niepełnosprawności	2009r.	2010r.
znaczny	24,23%	17,30%
umiarkowany	56,02%	53,95%
lekki	9,75%	28,75%

Głównymi przyczynami otrzymania orzeczenia o niepełnosprawności w przedziale wiekowym pomiędzy 16 a 60 rokiem życia były choroby psychiczne, choroby narządu ruchu oraz choroby neurologiczne. Natomiast głównym celem, dla którego osoby starają się o orzeczenie o stopniu niepełnosprawności to: uzyskanie ulg i uprawnień wynikających z posiadania stopnia niepełnosprawności, świadczeń pieniężnych w tym świadczeń z pomocy społecznej oraz wskazań dotyczących odpowiedniego zatrudnienia.

Opis problemu

Osoby niepełnosprawne w zdecydowanej większości nie wykazują zainteresowania podjęciem pracy. Bierność zawodowa i relatywnie niski poziom świadczeń rentowych oraz potrzeby związane z leczeniem i rehabilitacją zdrowotną osób niepełnosprawnych sprawiają, że jest to grupa szczególnie zagrożona ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Niepełnosprawność jest jedną z głównych przyczyn przyznawania pomocy przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Wnioski te potwierdzają dane dotyczące udzielania pomocy. W 2009r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej objął pomocą 9 148 gospodarstw domowych, którym pomoc została udzielona głównie z powodu niepełnosprawności, co stanowi 47% ogólnej liczby 19 479 rodzin objętych pomocą natomiast w 2010r, pomocą z powodu niepełnosprawności objęto 9 451 gospodarstw domowych co stanowi 44,4% ogólnej liczby 21 391 rodzin objętych pomocą. (sprawozdanie roczne MOPS w Krakowie z udzielonych świadczeń za 2009r. oraz 2010r.).

Brak zainteresowania pracą przez Osoby Niepełnosprawne obrazują również dane statystyczne przedstawiane przez Grodzi Urząd Pracy w Krakowie. W roku 2010r. 7,8 % osób zarejestrowanych stanowiły osoby bezrobotne niepełnosprawne, tylko 236 osoby skorzystały z oferty doradcy zawodowego, 11 osób ukończyło kursy szkoleniowe między innymi w zakresie księgowości, obsługi komputera, kadr i płac, masażu, 11 osób rozpoczęło samodzielną działalność gospodarczą.

Charakterystyka grupy docelowej

Zestawienie powyższych danych buduje następujący obraz niepełnosprawnego mieszkańca Krakowa w wieku aktywności zawodowej - beneficjenta Programu Integracji Osób Niepełnosprawnych. Jest to przede wszystkim osoba o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub rencista z częściową niezdolnością do pracy, bierna zawodowo i społecznie. Przyczyną niepełnosprawności są zwykle schorzenia psychiczne, narządów ruchu i neurologiczne. Niepełnosprawny Krakowianin korzysta z uprawnień świadczonych przez pomoc społeczną i Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, głównie z powodu niskiego statusu materialnego. Pomimo tego, iż dysponuje odpowiednim wykształceniem, nie ma motywacji do zmian swojej sytuacji i rzadko wykazuje inicjatywę w tym zakresie. Niezbędne jest zatem zastosowanie instrumentów aktywizujących wobec osób niepełnosprawnych jak i otoczenia osób niepełnosprawnych. Szczególnie istotne jest wspieranie otoczenia osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności lub orzeczeniami równoważnymi - niezdolnością do samodzielnej egzystencji, które stają się narażone na wykluczenie.

Uczestnikami programu w latach 2008 – 2010 były 1 572 osoby niepełnosprawne. W ramach programu osoby niepełnosprawne podnosiły kompetencje i umiejętności zawodowe oraz doskonaliły kompetencje społeczne w warsztatach terapii zajęciowej. Realizowały ścieżkę reintegracji z wykorzystaniem innych dostępnych instrumentów, np. doradztwa zawodowego, poradnictwa specjalistycznego, warsztatów kompetencji życiowych i społecznych. Osoby niepełnosprawne mogły także skorzystać z usługi asystenta osoby niepełnosprawnej, uzyskać informację, a także brać udział w warsztatach kompetencji życiowych. Doskonalenie kompetencji społecznych następowało głównie w trakcie zajęć grupowych i indywidualnych oraz podczas współpracy z asystentem osoby niepełnosprawnej. Rozpoznawanie predyspozycji zawodowych i kształtowanie kompetencji zawodowych odbywało się podczas kontaktów z doradcą zawodowym, na zajęciach w warsztatach terapii zajęciowej oraz podczas kursów i szkoleń (np. kursu komunikacji i asertywności). Wprowadzono nową formę wsparcia osób niepełnosprawnych, jaką jest asystent osoby niepełnosprawnej. Pomocą asystenta osoby niepełnosprawnej zostało objętych 406 osób niepełnosprawnych. Usługa ta była świadczona przez 20 asystentów.

Ponadto korzystając z warsztatów i innych form pracy grupowej niepełnosprawni nabyli umiejętności życiowe związane z obsługą karty bankomatowej, poczty elektronicznej, systemu wypożyczania książek w bibliotece miejskiej, Krakowskiej Karty Miejskiej i kart parkingowych w automatach. W trakcie warsztatów beneficjenci zostali zapoznani z „pułapkami” jakie niosą za sobą decyzje o szybkich kredytach, sprzedaży bezpośrednio i na odległość. W ramach budowania kompetencji wspierania osób niepełnosprawnych i ich otoczenia zorganizowano 4 dniowe warsztaty dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, psychicznie chorych oraz osób z ich otoczenia, na których poruszono tematykę związaną z utrzymywaniem dobrej kondycji, stanu zdrowia oraz poszerzania kompetencji życiowych. Osoby niepełnosprawne uzyskały wiedzę dotyczącą profilaktyki zdrowia.

W ramach programu został także zorganizowany kurs komunikacji i asertywności pt. „Poznaję siebie i komunikuję się efektywnie”. W kursie udział wzięło 36 osób w czterech

edycjach programowych o łącznej liczbie 48 godzin. Oceniając realizację świadczonej usługi stwierdzono następujące zmiany w zachowaniu psychospołecznym beneficjentów korzystających z usługi asystenta osoby niepełnosprawnej:

- 102 osoby poprawiły swoje funkcjonowanie w życiu społecznym,
- 105 osób potrafi lepiej dopilnować swoich spraw,
- u 66 osób zauważono wzrost motywacji,
- 24 osoby zostały zmotywowane do podjęcia lub kontynuacji leczenia
- u 46 osób po zakończeniu usługi uległo wzmocnieniu poczucie własnej wartości – wzrosła samoocena, wiara we własne możliwości, poczucie bezpieczeństwa,
- 80 osób zaczęło aktywnie poszukiwać pracy, nabyło umiejętności poruszania się po rynku pracy – zaktualizowało swoje dokumenty aplikacyjne, przygotowało się do rozmowy z pracodawcą, zarejestrowało się w urzędzie pracy, a 12 osób znalazło pracę.

Przy doborze instrumentów i programów realizatorzy programu kierowali się między innymi indywidualnymi potrzebami osoby niepełnosprawnej, rodzajem niepełnosprawności jak i mocnymi i słabymi stronami danej jednostki. Uwzględniono również stopień zagrożenia wynikający z wykluczenia społecznego.

Cel główny programu na lata 2011-2013:

Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków w wieku produkcyjnym poprzez wykorzystanie pracy socjalnej, instrumentów aktywnej integracji oraz zaangażowanie osób zamieszkujących w ich środowisku, tak aby obniżyć liczbę osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy społecznej.

Cele szczegółowe:

1. Ograniczenie barier psychospołecznych utrudniających aktywność społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych poprzez oddziaływania asystenta osoby niepełnosprawnej oraz warsztatów i innych form grupowych, tak aby osoby niepełnosprawne wykazywały inicjatywę w podejmowaniu różnych form aktywności.
2. Zmiana nastawienia osób niepełnosprawnych do własnej aktywności zawodowej poprzez podnoszenie ich kompetencji życiowych, społecznych i zawodowych, tak aby osoby niepełnosprawne dokonywały niezbędnych zmian życiowych prowadzących do usamodzielnienia społecznego i ekonomicznego.
3. Podniesienie kompetencji otoczenia osób niepełnosprawnych poprzez poradnictwo specjalistyczne, organizowanie spotkań, warsztatów, tak aby otoczenie skuteczniej wspierało osoby niepełnosprawne w procesie usamodzielnienia.

Powyższe cele są zgodne z zapisami w dokumentach programowych lokalnych, regionalnych ogólnopolskich i Unii Europejskiej, między innymi w: Narodowej Strategii Integracji Społecznej dla Polski, Strategii Polityki Społecznej na lata 2007-2013, Powiatowym Programie Działania Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2011-2014, oraz ustawie o pomocy społecznej

Metodyka pracy

W programie stosowane będą trzy metody pracy socjalnej tj. metoda indywidualnego przypadku, metoda pracy grupowej oraz metoda pracy środowiskowej. Podstawowym rodzajem działań jest praca socjalna prowadzona metodą indywidualnego przypadku. Punktem wyjścia tej metody jest właściwa diagnoza socjalna indywidualnego klienta niepełnosprawnego, a następnie dobór efektywnych instrumentów likwidujących bariery i aktywizujących społecznie i zawodowo. Metoda pracy indywidualnej stosowana będzie m. in. w przypadku doradztwa zawodowego, poradnictwa specjalistycznego. Metoda pracy grupowej stosowana będzie w przypadku instrumentów aktywizacji społecznej – treningów kompetencji społecznych i grup wsparcia. Metoda pracy środowiskowej w ramach programu polegać będzie na tworzeniu infrastruktury społecznej, kształtowaniu i wspomaganiu instytucji pomagających i współdziałających w realizacji Programu.

Stale dostępnym instrumentem stosowanym w Programie jest usługa asystenta osoby niepełnosprawnej. Asystent osoby niepełnosprawnej (AON) wspomaga proces usamodzielniania się klienta. Udzielając pomocy asystent nie wykonuje czynności za osobę niepełnosprawną, a inspiruje, wspiera i motywuje ją do samodzielnego działania. Usługa asystenta osoby niepełnosprawnej wymaga większej aktywności życiowej, społecznej i zawodowej klienta. Asystent osoby niepełnosprawnej wspiera osobę niepełnosprawną: w załatwieniu spraw urzędowych, w podwyższaniu kompetencji społecznych i zawodowych, w dalszym kształceniu, w poszukiwaniu pracy, w organizacji czasu wolnego.

Obok usługi Asystenta Osoby Niepełnosprawnej w ramach Programu zostanie wykorzystane poradnictwo specjalistyczne, realizowane w zakresie metody indywidualnego przypadku jako porady prawne i psychologiczne w ramach indywidualnych i grupowych spotkań. Wykorzystywana będzie również usługa doradcy zawodowego pomagającego określić te zawody i prace, które może wykonywać osoba w danym stanie zdrowia i mająca określone predyspozycje oraz zainteresowania. Ponadto doradca zaproponuje formy wsparcia podwyższające kompetencje zawodowe osób niepełnosprawnych.

Planuje się również prowadzenie zajęć grupowych budujących kompetencje życiowe i społeczne w formie stacjonarnej oraz wyjazdowej oraz uczestnictwo w zajęciach grupowych organizowanych przez warsztaty terapii zajęciowej.

Harmonogram działań w 2011-2013

Działanie I – Rekrutacja uczestników programu

Rekrutacja i kwalifikacja beneficjentów do Programu odbywa się w sposób ciągły, co daje możliwość osobie niepełnosprawnej przystąpienia do Programu w każdej chwili.

Działanie II – Kwalifikacja do usług zgodnie z indywidualnymi potrzebami i ograniczeniami klientów

Kwalifikacja będzie prowadzona przez uczestników zespołów interdyscyplinarnych w skład, którego wchodzi: pracownik socjalny, psycholog, przedstawiciel Klubu Integracji Społecznej, doradca zawodowy oraz pracownik nadzorujący realizację projektu. Celem zespołu jest dobór odpowiednich instrumentów służących pełnej integracji społeczno zawodowej w oparciu o przedstawioną diagnozę klienta.

Działanie III - Realizacja pracy z klientem z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji, pracy socjalnej i innych dostępnych narzędzi wsparcia

Praca z klientem będzie się odbywać w trybie ciągłym. Zakłada się, że średni czas uczestnictwa klienta w programie w ramach jego indywidualnych potrzeb kształtować się będzie w granicach 6-15 miesięcy, co umożliwi nie tylko wypracowanie, ale utrwalenie pozytywnych zmian. Inicjowaniu i utrwalaniu zmian służyć będą zaplanowane instrumenty wsparcia: takie jak: zajęcia i spotkania z doradcą zawodowym, warsztaty budujące kompetencje społeczne, warsztaty podnoszące kompetencje zawodowe, poradnictwo specjalistyczne, kursy zawodowe, terapia uzależnień a także **kontynuacja usługi asystenta osoby niepełnosprawnej**. Usługa asystenta osoby niepełnosprawnej okazała się skuteczna, zarówno w aktywizacji społecznej jak i zawodowej beneficjentów. Rezultatem wynikającym z działania asystenta osoby niepełnosprawnej będzie większa samodzielność klienta i pełniejsza społeczna integracja. Asystent nadal pozostanie „stymulatorem i wzmacniaczem” aktywności osoby niepełnosprawnej. Zakres usług asystenckich uzależniony będzie od faktycznych potrzeb osoby niepełnosprawnej, a określenie tegoż zakresu oparte na analizie możliwości i barier życiowych klienta. Przyjmuje się, iż w okresie 01.01.2011- 31.12.2013r. z usługi świadczonej średnio 20 godzin miesięcznie przez okres 6 miesięcy skorzysta 240 osób niepełnosprawnych.

Zajęcia kształcące kompetencje zawodowe realizowane w warsztatach terapii zajęciowej.

W projekcie jako partnerzy uczestniczą podmioty prowadzące warsztaty terapii zajęciowej. Zajęcia doskonalące podstawowe czynności zawodowe odbywać się będą w pracowniach: rękodzieła artystycznego, stolarskiej, prac biurowych i tłumaczeń, krawiectwa i prac ręcznych, introligatorskiej, komputerowej, gospodarczo-ogrodniczej, technicznej, fryzjerskiej, rewalidacji i socjoterapii. Warsztaty są formą wieloletniej rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, dlatego uczestnictwo w nich zaplanowano na cały czas trwania programu. Przyjmuje się, iż w okresie 01.01.2011- 31.12.2013r. z usługi świadczonej średnio 16 godzin miesięcznie w 12 warsztatach terapii zajęciowej przez cały czas trwania programu skorzystają 278 osoby niepełnosprawne.

Prowadzenie grup wsparcia dla otoczenia osób niepełnosprawnych

Planuje się zorganizowanie i prowadzenie grup wsparcia dla osób wspólnie zamieszkujących i gospodarujących z osobami niepełnosprawnymi, w tym dla ich rodziców i opiekunów. Celem prowadzonej grupy wsparcia będzie podnoszenie kompetencji otoczenia w zakresie wspierania, motywowania i angażowania osób niepełnosprawnych do aktywności. W ramach działań z otoczeniem planuje się również prowadzenie warsztatów informacyjnych, treningów umiejętności, które mają przekonać o zasadności takich działań i potrzebie pracy z osobami niepełnosprawnymi na rzecz potencjalnych zmian. Planuje się uczestnictwo w grupach wsparcia przez cały czas trwania programu 70 osób z otoczenia osób niepełnosprawnych.

Działanie IV – monitoring i ocena programu (działanie to będzie prowadzone systematycznie w opisany poniżej sposób)

Zakładane rezultaty:

Rezultaty twarde:

- Program Integracji Osób Niepełnosprawnych do 2013r ukończy 541 osób niepełnosprawnych, w tym 289 kobiet,
- w programie weźmie udział w każdym roku jego trwania 20 osób chorujących psychicznie w tym 12 kobiet,
- W latach 2011 -2013 zostanie zrealizowanych 27 400 godzin usług Asystenta Osoby Niepełnosprawnej,
- 187 osób skorzysta z usługi doradcy zawodowego,
- 24 osoby będą uczestniczyć w warsztatach podnoszących przynajmniej jedną z kompetencji: życiową, społeczną i zawodową,
- 407 osób skorzysta z zajęć prowadzonych w warsztatach terapii zajęciowej,
- 170 osób z otoczenia podniesie swoje kompetencje w zakresie wspierania osób niepełnosprawnych w procesie usamodzielnienia.

Rezultaty miękkie:

- u 90% wzrost świadomości dotyczącej własnych uprawnień i możliwości w życiu społecznym i na rynku pracy,
- u 60% wzrost samooceny i wiary we własne możliwości,
- u 86% zwiększenie stopnia samodzielności w wykonywaniu codziennych czynności życiowych,
- u 80% nabycie i rozwój kompetencji społecznych,
- u 20% nabycie nowych kwalifikacji zawodowych i zwiększenie szans na otwartym rynku pracy,
- u 60% wzrost motywacji do podjęcia aktywności zawodowej zgodnej ze stopniem niepełnosprawności i rodzajem schorzenia,
- u 20% zwiększenie efektywności procesu leczenia i rehabilitacji,
- u 25% poprawa jakości życia i uniezależnienie się od pomocy społecznej osób niepełnosprawnych - beneficjentów Programu.

Monitoring i ocena programu:

Monitorowanie projektów realizowanych w ramach Programu Integracji Osób Niepełnosprawnych odbywać się będzie systematycznie w trakcie trwania projektu.

Celem bieżącego monitoringu będzie:

- pomiar osiąganego postępu w projekcie i porównywanie go z założonym planie,
- wskazanie na ewentualną potrzebę podjęcia działań korygujących.

Bieżąca kontrola projektu będzie realizowana poprzez analizę dokumentów wytwarzanych na poszczególnych etapach wykonywania zadań tj. rekrutacji, zlecenia zadań, zatrudniania, świadczenia i rozliczania usług. Na koniec realizacji programu w postaci raportu końcowego dokonane zostanie podsumowanie wraz z oceną efektywności Programu Integracji Osób Niepełnosprawnych.